

H. OBSAH

A. PŘEDMLUVA	3
B. ČÁST ÚVODNÍ	4
1. ÚVOD	4
C. PŘÍSTUPY K VÝCHOZÍM POJMŮM A JEJICH VYMEZENÍ	11
2. Myšlení, řeč a jazyk	11
2.1 Znakové procesy a přirozený lidský dorozumívací kód	11
2.2 Kategorie myšlení	21
2.2.1 Logicko-myšlenkové operace	21
2.2.2 Myšlení a komunikační systém lidské species	24
2.2.3 Vývoj řeči z etologického pohledu	24
2.2.4 Psychofyziologický základ řeči	26
2.2.5 Mozek, pojmové myšlení a symbolický jazyk	27
2.2.6 Korové oblasti řeči	28
2.2.7 Mozková dominance pro řeč	29
2.2.8 Lateralizace	30
2.2.8.1 Praváctví a leváctví	31
2.2.9 Logicko-verbální myšlení	31
2.2.10 Vztah myšlení, vědomí a jazyka	32
2.2.11 Gnozeologický vztah skutečností, myšlení a jazyka	34
D. ČÁST OBECNÁ	40
3. PŘIROZENÝ LIDSKÝ DOROZUMÍVACÍ KÓD	40
3.1 Jazykový systém a funkční systém řečový	40
3.2 Lidská řeč a její mechanismy	41
3.2.1 Obecné vymezení řeči	42
3.2.2 Pracovní teorie vzniku řeči	43
3.2.3 Geneze řeči a jazyka	43
3.2.4 Reflexní pojetí řeči	46
3.2.4.1 Typ $n + 0$. řádu a $n + 1$. řádu	47
3.2.4.2 Typ $n + 2$. řádu	47
3.2.5 Materiální stránka řeči	48
3.2.6 Řeč jako činnost - dialogové schéma	49
3.2.7 Emocionální aspekt řeči	51
3.2.8 Modální aspekt řeči	52
3.2.9 Pragmatický aspekt komunikace	55
3.2.10 Prostředky neverbální povahy	55
3.2.11 Extralingvistické projevy	55

3.3	Jazyk a jeho podstata	56
3.3.1	Lidský jazyk	56
3.3.2	Zákony vývoje jazyka	56
3.3.3	Systémová povaha přirozeného jazyka	58
3.3.4	Jazykovědná metodologie	59
3.3.5	Jazykové jednotky	60
3.3.6	Společenská podmíněnost jazyka	62
3.3.7	Jazyk ve společnosti	65
3.3.8	Jazyková situace	66
3.3.8.1	Z dějin českého jazyka	66
3.3.8.2	Charakteristika češtiny	66
3.3.9	Český národní jazyk	67
3.3.10	Stratifikace národního jazyka	68
3.3.10.1	Jednotlivé útvary národního jazyka	68
3.3.11	Funkční styly spisovného jazyka	69
3.3.12	Jazyková kultura a výchova	70
3.3.13	Vývojové tendence současného spisovného jazyka českého	70
3.3.14	Postavení a úkoly jazyka a řeči ve speciální pedagogice	72
3.4	Předmět jazykovědy	73
3.4.1	Dělení mluvnice	73
3.5	Neverbální komunikace	97
3.6	Extralingvistické projevy	105
3.7	Využívání neverbálních prostředků a suprasegmentálních jevů v ontogenezi řeči	105
E.	ČÁST SPECIÁLNÍ	110
4.	Sociální determinanty řečové aktivity a osvojování jazyka	110
4.1	Rodina a její sociálně komunikativní klima	110
4.2	Socializace dítěte	112
4.2.1	Podíl jazyka a řeči na socializaci dítěte	113
4.2.2	Vztah jazyka a sociálního prostředí	114
4.3	Typy socializace dítěte /jedince/	115
4.3.1	Socializace elementární	115
4.3.2	Socializace rodinná	116
4.3.3	Socializace náhradní	117
4.3.4	Socializace veřejná	117
5.	Osobnostní vývoj jedince /dítěte/	118
5.1	Genetický základ	118
5.2	Vpečeťovací perioda	119
5.3	Učení	119
6.	Vývoj sémiotické aktivity z hlediska reflexologického	121
6.1	Podíl nižší nervové činnosti na utváření základů	

dětské mluvy	123
6.1.1 Vrozený element dětské řeči	123
6.1.2 Osvojování řeči nápodobou	124
6.2 Podíl tzv. přechodných forem na vytváření základů řeči	126
6.3 Podíl vyšší nervové činnosti na vývoji vlastní mluvy	126
6.3.1 Vývoj vlastní řeči na úrovni první signální soustavy	126
6.3.2 Přechodná forma mezi 1. a 2. signální soustavou	129
6.3.3 Podíl 2. signální soustavy na rozvíjení řeči dítěte	129
6.3.4 Období vývojových potíží řeči	130
6.3.5 Fatické funkce	131
6.3.6 Přehled vývoje řeči	131
7. Vývoj dětské mluvy z hlediska jazykového	132
7.1 Zvuková rovina jazyka	132
7.1.1 Základní pojmy	132
7.1.2 Ontogeneze dětské mluvy po stránce zvukové	137
7.1.2.1 Zvuková stránka souvislé dětské mluvy	139
7.2 Významová rovina lexikální	139
7.2.1 Základní pojmy	140
7.2.2 Slovo	140
7.2.3 Slovo a jeho významy	140
7.2.4 Členění slovní zásoby	141
7.2.5 Slovní zásoba	142
7.2.6 Změny slovního významu	142
7.2.7 Slohové rozvrstvení slovní zásoby	144
7.2.8 Obohacování slovní zásoby	145
7.3 Ontogeneze dětské mluvy po stránce rozhojňování individuální slovní zásoby	147
7.4 Významová rovina syntaktická	149
7.4.1 Základní pojmy	149
7.4.2 Klasifikace skladby	151
7.4.3 Věta a výpověď	152
7.4.4 Sémantická stavba věty	155
7.4.5 Zvuková forma věty	155
7.4.6 Grafická forma věty	155
7.4.7 Mluvnická stavba věty	156
7.4.8 Ontogeneze skladby dětské mluvy	159
7.5 Významová rovina morfologická	162
7.5.1 Vymezení tvarosloví	162
7.5.2 Slovo v morfologii	163
7.5.3 Gramatické kategorie	164
7.5.4 Slovní druhy	165
7.5.5 Morfologický typ češtiny	166
7.5.6 Gramatické kategorie	166
7.6 Ontogeneze dětské řeči po stránce mluvnické	168

	Str.
7.6.1 Sémantická morfologie	169
F. ČÁST METODICKÁ	199
8. Metodické přístupy k rozvoji mluvy dítěte v sdělovacím procesu	199
8.1 Řeč a myšlení dítěte v období 0 až 3. let	200
8.2 Řeč a myšlení dítěte ve věkovém období 3 až 6 let ...	204
8.3 Jazyková výchova a vzdělání na 1. stupni základní školy	206
8.4 Speciálně pedagogická zařízení pro mládež vyžadující zvláštní péči	208
8.5 Role přirozeného lidského dorozumivacího kódu při učení	210
9. Vývojové poruchy předškolního věku	211
10. Poruchy dětské řeči	212
10.1 Vývojové poruchy řeči	212
10.2 Poruchy výslovnosti a zvuku řeči	213
10.3 Poruchy řeči motivované jako příznaky ložiskových poruch CNS	214
10.4 Neurodynamické poruchy řeči	215
10.5 Poruchy řeči při některých duševních chorobách	217
10.6 Poruchy hlasu	218
10.7 Poruchy sluchu	219
10.8 Dyslexie a dysgrafie	220
10.9 Vady kombinované	220
11. Logopedická prevence a její metodické zásady v oblasti jazykové výchovy	220
G. VÝBĚR Z ODBORNÉ LITERATURY K TEMATICE TOHOTO SKRIPTA	225
H. OBSAH	229